

دانشکده هنر
پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
پژوهشی هنر

عنوان
نسبت معماری و مجسمه سازی

استاد راهنما:
دکتر فاطمه کاتب

استاد مشاور:
دکتر اشرف السادات موسوی لر

دانشجو:
آزاده بصیری

اسفند سال ۱۳۸۹

کلیه دستاوردهای این تحقیق متعلق به دانشگاه الزهرا است

این رساله را تقدیم می کنم به **پدر و مادر** عزیز و فداکارم که در تمام مراحل زندگی همراه من بودند و محبت بی دریغشان را نثارم کردند.

و تقدیم به تمامی عزیزانی که در این مسیر دشوار اما پر بار، یاریم کردند.

خدایا

من در مقام کسی ایستاده‌ام که همه‌ی نعمت‌های تو را لمس کرده و معترف آمده‌ام است، رشد گیاه من اعتراف به وجود خورشید توست.

نگارش این رساله میسر نبود مگر به مدد و همراهی دوستان زیادی که لطف خود را شامل حال من نمودند. بر خود لازم می‌دانم که از این عزیزان قدردانی و تشکر به عمل آورم.

از استاد گرانقدرم سرکار خانم **دکتر فاطمه کاتب**، به خاطر راهنمایی‌ها و لطف بی‌دریغ و دلسوزانه‌شان در تمام مراحل نگارش این پژوهش سپاس‌گذارم.

از استاد بزرگوارم خانم **دکتر اشرف السادات موسوی لر**، به پاس سپاس‌گذاری از الطافشان قدر دانی می‌کنم.

همچنین از گروه محترم دانشکده هنر دانشگاه الزهراء (س) بابت همکاری صمیمانه‌اشان کمال تشکر را دارم.

چکیده

معماری، علم و هنر شکل بخشی به فضای زیست است و مجسمه‌سازی هنر هم‌گذاری یا شکل دهی به اشیاء، و ممکن است در هر اندازه یا با هر سازمانی (مصالحی) انجام گیرد. می‌توان گفت رابطه‌ی فرم و فضا مفهوم کلی مجسمه‌سازی و معماری است. تبلور ایده‌های یک معمار و یک مجسمه‌ساز با حجم، عینیت می‌یابد و بیان می‌شود، لذا چنانچه خاستگاه‌های این ایده‌ها نیز از سرچشمه‌های واحدی نشأت بگیرد، بی‌گمان به نتایجی شبیه به هم منجر خواهد شد. پیکره‌سازان و معماران هر دو با فرم و فضا سرو کار دارند. هر چند این فرم‌ها در محیط فیزیکی، مقیاس‌های متفاوتی داشته باشند، آن‌ها می‌توانند از تجربیات یکدیگر استفاده کنند. اگرچه مجسمه به وسیله فضا محدود شده و معماری، فضا را محدود می‌سازد، اما زبان مشترکی با هم دارند. دو هنر معماری و مجسمه‌سازی در دوران‌های مختلف و به شیوه‌های مختلف با هم تعامل داشته‌اند. در دوران مدرن با کشف و استفاده از مواد و تکنیک‌های جدید و حذف تزئینات، تحولاتی در معماری و مجسمه‌سازی روی داد که این تحولات مانند اهمیت یافتن فرم در معماری به کمک مواد دارای قابلیت‌های مجسمه‌سازانه و فاصله گرفتن معماری از کارکردگرایی محض و از سوی دیگر به کارگیری فضا در پیکره‌سازی و نگرش به پیکره به منزله‌ی محاط‌کننده‌ی فضا، سبب پیوند هر چه بیشتر معماری و مجسمه‌سازی شد. هدف این پژوهش، کاوش علمی در نسبت میان مجسمه‌سازی و معماری است تا از این رهگذر وجوه افتراق و فصول مشترک آن دو را تبیین سازد و بر استقرار هرچه بیشتر تحقیقات بینامتنی در فضای آکادمیک هنر یاری رساند.

واژگان کلیدی: معماری . مجسمه سازی . هنر . فضا . فرم . زیبایی . عملکرد

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
فصل اول.....	
کلیات پژوهش.....	
۱-۱- مساله پژوهش	۵
۲-۱- پرسش‌های پژوهش	۵
۳-۱- پیشینه تحقیق	۶
۴-۱- ضرورت انجام تحقیق	۷
۵-۱- فرضیه‌ها	۷
۶-۱- اهداف تحقیق	۷
۷-۱- نتایج و کاربرد پژوهش	۸
۸-۱- روش تحقیق	۹
۹-۱- روش و ابزارهای گردآوری اطلاعات	۹
۱۰-۱- جامعه آماری	۹
۱۱-۱- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	۱۰
فصل دوم.....	
چیستی معماری.....	

- ۱۲-۱- ماهیت معماری ۱۲
- ۱۳-۱-۱- گونه شناسی سازه‌ها در ارتباط با مراتب رشد و تکامل بشر ۱۳
- ۱۵-۲- آراء و نظریات ویتروویوس در مورد معماری ۱۵
- ۱۹-۳- لئون باتیستا آلبرتی و نظریه رنسانس ۱۹
- ۲۲-۴- آراء و نظریات ارائه شده در مورد اهمیت فضا در معماری ۲۲
- ۲۶-۵- نتیجه‌گیری ۲۶

..... فصل سوم.....

..... مجسمه‌سازی و تحولات مهم آن.....

- ۳۰-۱-۳- چپستی مجسمه‌سازی ۳۰
- ۳۴-۲-۳- نگاهی کلی به تاریخ مجسمه‌سازی ۳۴
- ۳۴-۱-۲-۳- مختصری از تاریخ پیکره‌سازی غرب در دوران کلاسیک ۳۴
- ۴۲-۲-۲-۳- دگردیسی پیکره‌سازی غرب در دوران مدرن ۴۲
- ۴۲-۱-۲-۲-۳- آگوست رودن ۴۲
- ۴۵-۱-۱-۲-۲-۳- مقایسه رودن و میکل آنژ ۴۵
- ۴۹-۲-۱-۲-۲-۳- مقایسه آگوست رودن و اریستید ملول ۴۹
- ۵۰-۳-۲-۳- گرایش‌های فضایی پیکره‌سازانه قرن بیستم ۵۰
- ۵۴-۳-۳- نتیجه‌گیری ۵۴

..... فصل چهارم.....

..... بررسی رابطه بین معماری و مجسمه‌سازی پیش از مدرن در غرب.....

- ۵۷-۱-۴- پیوند معماری و مجسمه‌سازی در دوران باستان ۵۷

- ۵۸ ۲-۴- معماری و مجسمه‌سازی در یونان
- ۶۲ ۳-۴- معماری و مجسمه‌سازی رومی
- ۶۵ ۴-۴- صدر مسیحیت
- ۶۶ ۵-۴- رومانسک
- ۶۶ ۱-۵-۴- پیکرتراشی و نقش برجسته‌سازی در معماری رومانسک
- ۷۰ ۶-۴- معماری و مجسمه‌سازی گوتیک
- ۷۵ ۱-۶-۴- پیکر تراشی در معماری گوتیک
- ۷۶ ۷-۴- رنسانس و هنرمندان شاخص آن
- ۸۰ ۱-۷-۴- دوناتلو برامانته
- ۸۰ ۱-۱-۷-۴- طراحی تمپیه تو
- ۸۲ ۲-۱-۷-۴- طراحی کلیسای سن پیترو جدید
- ۸۲ ۲-۷-۴- میکل آنژ
- ۸۳ ۱-۲-۷-۴- کلیسای سن پیترو
- ۸۶ ۸-۴- باروک و هنرمندان شاخص آن
- ۸۸ ۱-۸-۴- جووانی لورنتسو برنینی
- ۸۸ ۱-۱-۸-۴- کلیسای سانتا ماریا دل‌اویتوریا
- ۸۹ ۲-۱-۸-۴- کلیسای سن پیترو
- ۹۰ ۳-۱-۸-۴- سریر قدیس پطرس
- ۹۱ ۲-۸-۴- فرانچسکو بورومینی
- ۹۲ ۱-۲-۸-۴- کلیسای سن کارلواله کوارترو فونتانه
- ۹۴ ۲-۲-۸-۴- کلیسای سان ایوو

- ۹۹ ۳-۸-۴- گوارینو گوارینی
- ۹۹ ۱-۳-۸-۴- کاخ کارینیانو
- ۱۰۱ ۲-۳-۸-۴- کلیسای سانتاماریا دلا
- ۱۰۳ ۹-۴- روکوکو
- ۱۰۴ ۱۰-۴- معماری اواخر قرن هجدهم
- ۱۰۴ ۱-۱۰-۴- جان سوان
- ۱۰۵ ۲-۱۰-۴- اتین لویی بوله
- ۱۰۶ ۳-۱۰-۴- تشابه کارهای بوله و لدو
- ۱۰۷ ۱۱-۴- نتیجه‌گیری

..... فصل پنجم

..... بررسی رابطه‌ی میان معماری و مجسمه‌سازی دوره مدرن و بعد از آن

- ۱۱۲ ۱-۵- معماری مدرن
- ۱۱۵ ۱-۱-۵- اهمیت یافتن فرم و فضا در معماری و مجسمه‌سازی
- ۱۱۹ ۲-۵- جنبش‌های هنری مدرن و تأثیر آن بر رابطه معماری و مجسمه‌سازی
- ۱۱۹ ۱-۲-۵- هنر انتزاعی
- ۱۲۰ ۲-۲-۵- کوبیسم
- ۱۲۲ ۳-۲-۵- فوتوریسم
- ۱۲۴ ۴-۲-۵- کنسترکتیویسم
- ۱۲۷ ۵-۲-۵- د استیل
- ۱۲۸ ۶-۲-۵- اکسپرسیونیسم
- ۱۳۰ ۷-۲-۵- مینی‌مالیسم

- ۱۳۲..... ۳-۵- تقریب معماری به مجسمه‌سازی
- ۱۳۵..... ۱-۳-۵- معماران ساختمان‌ساز و معماران پیکره‌ساز
- ۱۳۶..... ۲-۳-۵- معماران پیکره‌ساز دوره‌ی مدرن و آثار شاخص آن‌ها
- ۱۳۶..... ۱-۲-۳-۵- آنتونی گائودی
- ۱۳۸..... ۱-۱-۲-۳-۵- ساگرا دا فامیلیا
- ۱۴۰..... ۲-۱-۲-۳-۵- خانه باتلو
- ۱۴۵..... ۳-۱-۲-۳-۵- خانه میلا
- ۱۴۷..... ۴-۱-۲-۳-۵- پارک گوئل
- ۱۴۹..... ۵-۱-۲-۳-۵- سبک گائودی
- ۱۵۰..... ۲-۲-۳-۵- فرانک لوید رایت
- ۱۵۱..... ۱-۲-۲-۳-۵- خانه آبشار
- ۱۵۵..... ۲-۲-۲-۳-۵- سبک معماری رایت
- ۱۵۵..... ۳-۲-۳-۵- لوکوربوزیه
- ۱۵۶..... ۱-۳-۲-۳-۵- کلیسای نوتردام دوئو در رونشان
- ۱۶۰..... ۲-۳-۲-۳-۵- رابطه لوکوربوزیه با گذشته
- ۱۶۳..... ۳-۳-۵- دوره مدرن متأخر و رواج تندیس‌گرایی و بروتالیسم
- ۱۶۸..... ۱-۳-۳-۵- معماران پیکره‌ساز در دوره پست مدرن و بعد از آن
- ۱۶۸..... ۱-۱-۳-۳-۵- سانتیاگو کالاتراوا و آثار
- ۱۷۱..... ۱-۱-۱-۳-۳-۵- ساختمان آسمان‌نما (شهر علوم و هنر)، سانتیاگو کالاتراوا
- ۱۷۲..... ۲-۱-۱-۳-۳-۵- موزه هنر میلواکی
- ۱۷۴..... ۳-۱-۱-۳-۳-۵- تالار تئریف در جزایر قناری

- ۱۷۵..... ۴-۱-۱-۳-۳-۵- ترنینگ تورسو
- ۱۷۸..... ۲-۱-۳-۳-۵- فرانگ گهری
- ۱۷۹..... ۱-۲-۱-۳-۳-۵- موزه گوگنهایم بیلبائو
- ۱۸۱..... ۴-۵- تقرب مجسمه‌سازی به معماری
- ۱۸۳..... ۱-۴-۵- بستر و نقش آن در پیوند معماری و مجسمه‌سازی
- ۱۸۴..... ۱-۱-۴-۵- مجسمه‌هایی که در ارتباط با بستر یا زمینه طراحی می‌شوند
- ۱۸۴..... ۱-۱-۱-۴-۵- بستر مصنوع
- ۱۸۵..... ۲-۱-۱-۴-۵- بستر طبیعی
- ۱۸۵..... ۲-۴-۵- مجسمه‌سازی محیطی
- ۱۸۸..... ۴-۴-۵- اهمیت یافتن دوباره‌ی دیوار در معماری و کاربرد آن در مجسمه‌سازی
- ۱۹۰..... ۵-۵- نتیجه‌گیری
- ۲۰۰..... نتیجه‌گیری
- ۲۱۳..... فهرست منابع

فهرست تصاویر

- ۱- مجسمه‌های الجین، مربوط به یکی از سنتوری‌های پارتنون..... ۳۵
- ۲- مجسمه‌های معبد ارختئوم ۳۶
- ۳- مجسمه دیسک انداز، اثر میرون ۳۶
- ۴- پیکره داوود، برنینی ۴۰
- ۵- جذبه‌ی روحی قدیس ترز، کلیسای سانتا ماریا دل ویتوریا..... ۴۱
- ۶- انبساط چرخشی عضلات در حرکت، اثر بوتچونی ۴۴
- ۷- مجسمه متفکر، اثر رودن ۴۷
- ۸- پرتره‌ی مرمرین لورنزو مدیچی، در کلیسای مدیچی فلورانس ۴۸
- ۹- نقاشی ارمیای نبی در سقف کلیسای سیستین، میکلا‌آنژ..... ۴۸
- ۱۰- یادبود جنگ بارلاخ ۵۱
- ۱۱- پرنده در فضا، برانکوزی ۵۲
- ۱۲- خرسنگ‌های منطقه استونهنج، واقع در سالزبری انگلستان ۵۷
- ۱۳- کلیسای گیل دو گارد..... ۶۸
- ۱۴- کلیسای سن تروفیم ۶۹
- ۱۵- کلیسای سن دنی ۷۱
- ۱۶- کلیسای نوتردام ۷۱
- ۱۷- کلیسای شارتر ۷۲

- ۱۸- کلیسای رایمز ۷۳
- ۱۹- نقش برجسته حضرت مریم(ع)، کلیسای جامع رایمز ۷۳
- ۲۰- بنای تمپیه تو، اثر دوناتلو برامانته ۸۱
- ۲۱- سریر قدیس پطرس، برنینی ۹۰
- ۲۲- کلیسای سان کارلواله کوارترو فونتانه، برنینی ۹۳
- ۲۳- کلیسای سان ایوو، بورومینی ۹۵
- ۲۴- مجسمه سر فرناند الویه، پیکاسو ۹۶
- ۲۵- بنای انترناسیونال سوم، ولادیمیر تاتلین ۹۸
- ۲۶- کاخ کارینیانو، گوارینو گوارینی ۱۰۰
- ۲۷- اومبرتو بوچیونی، بطری در فضا می شکفد ۱۲۳
- ۲۸- اثر مینی مالیستی ریچارد سرا ۱۳۱
- ۲۹- اثر مینی مالیستی تونی اسمیت ۱۳۱
- ۳۰- اپرای سیدنی، یورن اتزن ۱۳۴
- ۳۱- بنای ساگرادا فامیلیا، گائودی ۱۳۹
- ۳۲- نمای نزدیک از بنای ساگرادا فامیلیا، گائودی ۱۴۰
- ۳۳- کاسا باتلو، اثر گائودی ۱۴۲
- ۳۴- کاسا باتلو، اثر گائودی ۱۴۳
- ۳۵- کاسا باتلو، اثر گائودی ۱۴۴
- ۳۶- خانه میلا، گائودی ۱۴۷
- ۳۷- پارک گوئل، گائودی ۱۴۸

- ۳۸- خانه آبشار، اثر رایت ۱۵۳
- ۳۹- کلیسای نوتردام دوئو، اثر لوکوروبوزیه ۱۵۸
- ۴۰- پیکره‌ی ماهی، اثر کنستانتین برانکوزی ۱۵۸
- ۴۱- ساختمان شورای لندن، هیوبرت بنت ۱۶۷
- ۴۲- ساختمان آسمان‌نما، (شهر علوم، هنر)، سانتیاگو کالاتراوا ۱۷۲
- ۴۳- موزه‌ی هنر میلواکی، سانتیاگو کالاتراوا ۱۷۳
- ۴۴- تالار تریف در جزیر قناری، سانتیاگو کالاتراوا ۱۷۵
- ۴۵- ساختمان ترنینگ تورسو، سانتیاگو کالاتراوا ۱۷۷
- ۴۶- موزه گوگنهایم نیویورک، فرانک گهری ۱۸۰
- ۴۷- ادواردو چلیدا، تغییر بدنه‌ی مجسمه‌سازی به فضای معماری ۱۸۲

فهرست جداول

- ۱- سه اصل یک معماری خوب از دیدگاه ویتروویوس و تقسیمات آن ۱۸
- ۲- تفاوت تعریف معمار از منظر آلبرتی و ویتروویوس ۲۲
- ۳- سه تصور فضایی زیگفرید گیدئین ۲۴
- ۴- رویکردهای موجود نسبت به حجم ۳۳
- ۵- مهم‌ترین مشخصه مجسمه‌های مدرن، در آثار کالدرا، مور، برانکوزی ۵۳
- ۱- وجه تمایز معماری یونان و روم ۶۳
- ۷- مهم‌ترین آثار معماری و مجسمه‌سازی گوتیک ۷۴
- ۸- هنرمندان شاخص دوره‌ی رنسانس ۸۵
- ۹- مهم‌ترین آثار دوره‌ی باروک ۱۰۲

مقدمه

معماری در گذر زمان همواره با سایر شاخه‌های هنری و مقولات هنر رابطه‌ای تنگاتنگ داشته است، به گونه‌ای که تحول در سایر عرصه‌ها، در بسیاری موارد معماری را نیز تحت تأثیر قرار داده است. در میان هنرهای هفت‌گانه بدون شک ارتباط معماری با مجسمه‌سازی در مقایسه با سایر هنرها ملموس‌تر است. معماری و مجسمه‌سازی به عنوان دو شاخه‌ی اصلی از هنرهای هفت‌گانه، تاریخ پر فراز و نشیبی را پشت سر گذاشته‌اند. در طول تاریخ، ارتباط نزدیکی میان این دو هنر وجود داشته است. گاه معماری بسان مجسمه‌ای بیشتر سعی در نهادینه‌سازی مفاهیمی خاص داشته (مانند بناهایی چون معبد پارتنون و اهرام مصر) و گاه مجسمه‌ها در غنای بنا سهم داشته‌اند (مانند کلیساهای گوتیک). گاه مجسمه‌ها، موید و مکمل ظرفیت‌های تجسمی بنا بوده‌اند و گاه روح یک‌دیگر را در خود تسری داده‌اند.

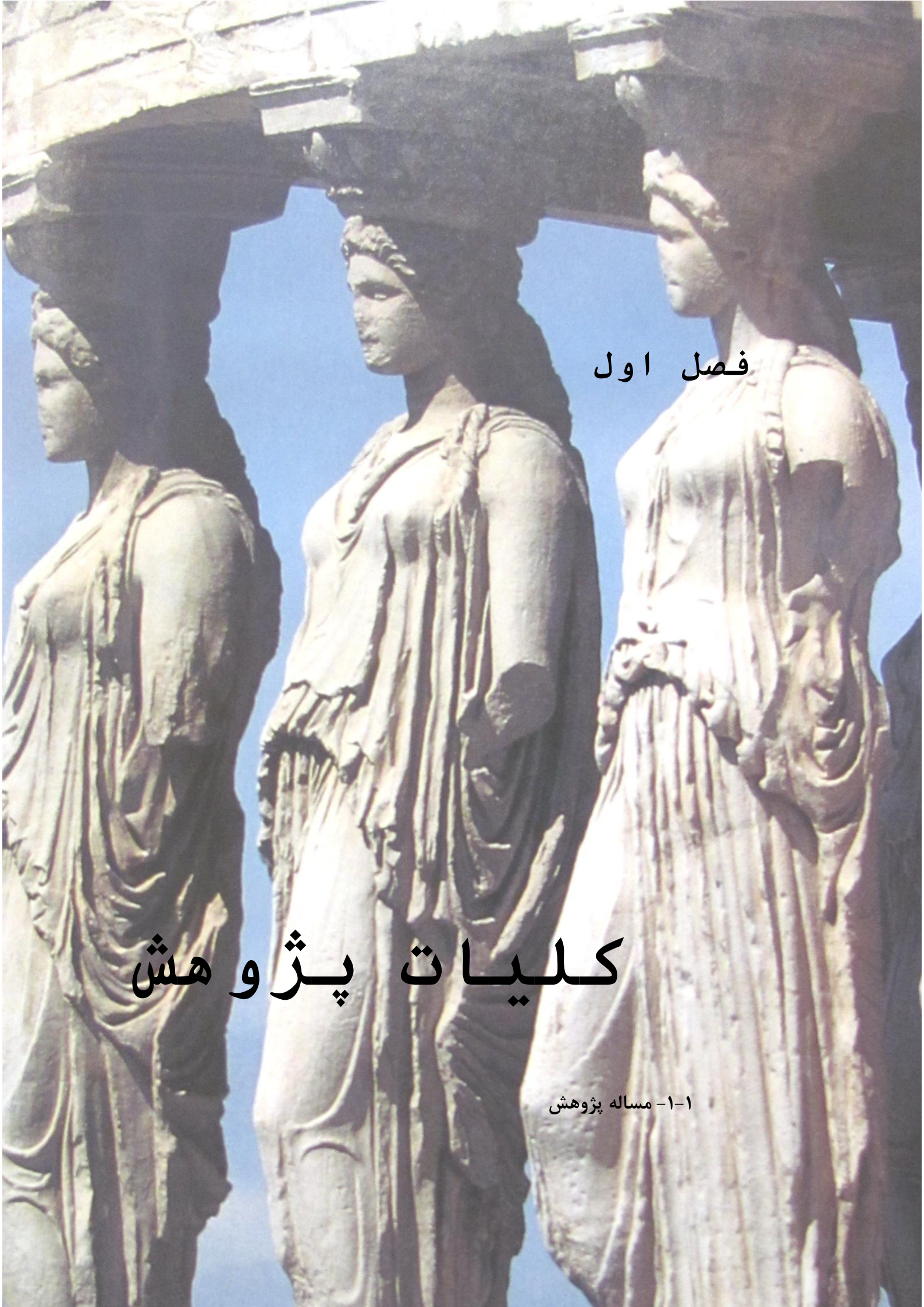
در این پژوهش تأثیرات ریشه‌ای معماری و مجسمه‌سازی غرب بررسی می‌شود. برای بررسی نسبت بین این دو پدیده لازم است در ابتدا به شناخت هریک از پدیده‌ها پرداخت. فصل اول این رساله به بررسی چپستی معماری اختصاص یافته است. البته این سؤال کلی است و تنها در حوزه‌های خاصی به آن پرداخته می‌شود. در این فصل سعی بر این نیست که به توضیح اصول و اساس معماری بپردازد، بلکه کافی است بدانیم چگونه تصور فضایی در دوره‌های گذشته به منصفی بروز رسید و منشأ امکانات تازه در اعصار بعد گشت. نظریات متعددی در مورد معماری، ویژگی‌ها و خاستگاه آن بیان شده است. از آن‌جا که این پژوهش نگاهی تحلیلی و توصیفی بر روند تحولات معماری و مجسمه‌سازی دارد بررسی اجمالی این نظریات لازم می‌-

نماید. نظریاتی هم چون آراء ویتروویوس، آلبرتی، بونو زوی و گیدئین، از جمله تأثیرگذارترین نظریات می‌باشند.

همان‌گونه که گفته شد برای بررسی نسبت بین دو پدیده ابتدا لازم است به تدقیق حوزه‌ی هریک پرداخته شود، که فصل دوم رساله نیز با این هدف شکل خواهد گرفت. از آن جا که موضوع این پژوهش، پیدا کردن ارتباط بین مجسمه‌سازی و معماری است، در این فصل با نگاهی دقیق و در جستجویی تخصصی‌تر به مجسمه‌سازی، پیکرتراشی و تندیس‌گری به عنوان یک هنر زیبا پرداخته خواهد شد. آنچه مهم است، دستیابی به مفهومی کلی در ارتباط با ماهیت این هنر و مراتبی است که در طول زمان از سر گذرانده است. ابتدا به چیستی و ماهیت مجسمه پرداخته می‌شود و سپس تاریخ مختصری از معماری دوره‌ی کلاسیک و مدرن و همچنین هنرمندان و آثار شاخص این ادوار به اختصار مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

گام بعدی در شناسایی و بررسی تحلیلی یک پدیده، شناسایی پیشینه و تحولات شکل گرفته در صورت (فرم) و محتوای آن است که در فصل چهارم با عنوان بررسی رابطه معماری و مجسمه‌سازی پیش از مدرن در غرب به بررسی رابطه معماری و مجسمه‌سازی در دوره‌های مختلف تاریخی تا دوره‌ی مدرن پرداخته می‌شود. در مطالعه و بررسی تاریخ معماری در این بخش سعی خواهد شد سبک‌ها و شواهد بزرگ در ارتباط با موضوع، مورد بررسی واقع شوند. از این رو به جای بررسی کلی شمار بسیاری از رویدادها فقط به بررسی تعدادی از آنها که با بر خورداری از تلفیق و ارتباط میان مجسمه‌سازی و معماری منشأ به وجود آمدن معماری عصر حاضر گشته‌اند، می‌پردازیم. برای فهم این نکته باید دریابیم معماری عصر حاضر چه عواملی را از گذشته به میراث برده است. باید از دانشی که در دوره‌های گذشته نشو و نما یافته آگاه شویم.

در فصل پنجم به بررسی رابطه معماری و مجسمه‌سازی در دوره‌ی مدرن و بعد از آن پرداخته خواهد شد و ارتباط نزدیک و متقابل بین معماری و مجسمه‌سازی، در طول تاریخ مخصوصاً در قرن بیستم بررسی می‌شود. در این فصل به بررسی تحولات و نظریه‌های بنیادینی پرداخته شد که پس از جریان قدرتمند تحولات رنسانس در ایتالیا و انتقال آن به سایر ملل، اکنون به عنوان نقاط تأثیرگذار تاریخی شناخته می‌شوند و از آن‌جا که این رساله در مورد نسبت بین معماری و مجسمه‌سازی است، معیار گنجاندن سبک هنری یا معماری خاصی در آن، این خواهد بود که آن هنر یا معماری پیامد پیوند و تعامل دو هنر معماری و مجسمه‌سازی را به همراه داشته است. همچنین اشاراتی به هنرمندان و متفکران بزرگ این عرصه خواهد شد. روش پژوهش براساس تحقیقات اسنادی و فیش برداری از منابع معتبرمکتوب درجه اول بوده است و به بررسی نمونه‌های مصداقی وادی معماری و مجسمه‌سازی می‌پردازد.

The image shows three classical female statues, likely Caryatids, supporting a heavy stone structure. They are dressed in draped, classical-style garments. The background is a clear blue sky.

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مساله پژوهش